

Література.

1. Реформа ринку цукру в ЄС: приклад для України. – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.kiev.ua>
2. Заец А. С. Зарубежный и отечественный опыт регулирования рынка сахара / А. С. Заец. — Киев, 1998. — 264 с.
3. Заець О. С. Цукрова промисловість в Україні: становлення, розвиток, реструктуризація / О. С. Заець. — [2-е стереотип. видання]. — К. : Наук. думка, 2004. — 327 с.
4. Фурса А. В. Реформа ринку цукру в ЄС / А. В. Фурса // Економіка АПК. — 2006. — № 11. — С. 143–148.
5. Helmke H.-H. Agrarminister beschließen neue Zuckermarktordnung // Zuckerrube. — 2005. — № 6. — S. 292.
6. EU Formally Adopts Radical Sugar Reform // The Sugarbeet Grower. — 2010. — March. — P. 14.
7. EU Zuckermarktreform treibt Weltmarktpreis hoch // Zuckerrube. — 2005. — № 6. — S. 301.
8. T-Mail: agro@ier.kiev.ua.

УДК [338.432:631.115]

РОЛЬ ТВАРИННИЦТВА В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

**САГАЧКО Ю.М. СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА**

В статті йдеться про важливість розвитку тваринництва і його ролі в соціально-економічному розвитку аграрної сфери.

The article refers to the importance of livestock and its role in social and economic development of agriculture

Постановка проблеми у загальному вигляді. Складний соціально-економічний стан сільського господарства країни, породжений тривалою кризою, вимагає здійснення невідкладних державних заходів, спрямованих на подолання деструктивних процесів у виробничо-господарській сфері, на забезпечення нарощування обсягів сільськогосподарської продукції, на призупинення руйнування соціальної інфраструктури українського села та його соціального й морального занепаду. Зрозуміло, що за належного державного регулювання економіка України не була б доведена до такого стану.

Розвиток тваринництва повинен стати рушійною силою розвитку інших галузей сільськогосподарського виробництва та суміжних галузей, зокрема виробництва відповідних машин і обладнання, комбікормової промисловості, відродження ефективної селекційно-племінної роботи. Без відродження тваринництва важко уявити позитивні зміни в рівні життя населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З метою подолання кризової ситуації та поступового відродження галузі Кабінетом Міністрів України наприкінці серпня 2008 р. прийнято постанову «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва». Мінагрополітики спільно з Національною академією аграрних наук України затвердили «Галузеву програму розвитку молочного скотарства України до 2015 року» [1, с. 13].

За цих умов визначального характеру набула Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1158 від 19 вересня 2007 року, в опрацюванні якої брали участь науковці «Інституту аграрної економіки», а також Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 року №121-р. [2, 3].

Згадана Програма передбачає врегулювання «соціальних проблем села та розвитку сільських територій, створення високоефективного конкурентоспроможного аграрного сектора на внутрішньому та зовнішньому ринках, забезпечення продовольчої безпеки країни». Здійснення цих заходів є вкрай необхідним у зв'язку з невдалим реформуванням АПК, що призвело до руйнування його виробничого потенціалу. Крім задоволення потреб у продуктах харчування, згадана Програма відіграє важливу роль в екологізації виробництва, якій останнім часом приділяється підвищена увага, бо позитивні якості відродження галузі тваринництва багатоаспектні.

Але, в силу цілого ряду причин реалізації даної програми виконується незадовільно. Не дивлячись на те, що тваринництво є всі підстави розглядати як рушійну силу розвитку українського села на період до 2015 року та на більш віддалену перспективу.

Надзвичайна значимість аграрного сектора та сільських територій для України обумовлена, по-перше їх вкладом у забезпечення добробуту нації. По-друге, сфера аграрної діяльності охоплює 75% території України. По-третє, в сільській місцевості проживає 1/3 населення держави, а це 15 млн. чоловік. Разом з тим аграрний сектор сприяє розвитку багатьох інших галузей народного

господарства. Не дивлячись на це, за період 1991-2005 років відбувся глибокий занепад виробничої і соціальної сфери аграрного сектора.

Ідея економічного забезпечення сільських територій не нова. Її в часи планової економіки намагалися втілити в життя у вигляді «раднаргоспів» у 1918-1931, 1957-1964 роках [4], потім у 70-х і першій половині 80-х років – РАПО (районних агропромислових об'єднань) [5]. Ці способи організації соціально-економічного розвитку територій не вдалося до кінця реалізувати, оскільки вони протирічили самим засадам побудови відповідної планової економіки командно-адміністративної системи управління АПК «зверху-донизу».

Форумвання цілей статті. Визначення теоретичних й практичних засад впливу тваринництва на соціально-економічний розвиток аграрної сфери.

Виклад основних результатів дослідження. Так, керуючись функціями, які запропонував О. Петриков, [6, с. 22]. нами запропонований такий склад функцій тваринницької галузі в контексті діяльності сільськогосподарських підприємств [7, с. 295]:

1. Функція критичної передумови реалізації будь-яких програм соціально-економічного розвитку сільських територій.
2. Функція найкритичнішого компонента системи ведення господарства.
3. Функція осередка для створення нових робочих місць.
4. Функція потужного джерела доходів населення сільських територій.
5. Функція інструмента вирішення продовольчої проблеми (яка в Україні продовжує загострюватись) та для забезпечення продовольчої безпеки держави.
6. Функція інструмента зупинення руйнації українських чорноземів (яке вже давно досягло масштабів національного лиха) та нарощування їх родючості у подальшому.
7. Функція осередка здатного внести свій вклад у врегулювання енергетичної проблеми.

Так, реалізація згаданої Програми, якщо вона і відбудеться, не врегулює проблему відставання українського села і аграрного сектора України від розвинутих країн Заходу, тому неминуче виникне потреба у розробленні аналогічної Програми з горизонтом дії після 2015 року. При розробленні нової Програми необхідно принцип «від минулого до майбутнього» замінити принципом «від майбутнього до сучасного». В якості портрета майбутнього доцільно орієнтуватись на величини та показники соціально-економічного розвитку аграрного сектора розвинутих країн Заходу.

Таким чином, державне забезпечення соціально-економічних умов сільського господарства України порівняно з державами Європейського Союзу ближнього і дальнього зарубіжжя, розгляд різних аспектів складових його економічного і соціального середовища дає можливість запровадити ефективні дії як органів державної влади, так і місцевого самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності у відповідних галузях, та об'єднати зусилля суб'єктів господарювання для поліпшення добробуту селян через кластерний принцип відносин.

Особливо важливою завжди є функція найкритичнішого компонента системи ведення господарства. Розвиток аграрного виробництва залежить не тільки від зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства, послідовної його інтенсифікації, а й від розробки й впровадження в кожному підприємстві науково обґрунтованої системи ведення господарства, яка спрямована на раціональне використання виробничих ресурсів і переваг ринкової економіки. При розробці системи ведення господарства необхідно виходити з головного завдання агропромислового комплексу України – забезпечення продовольчої безпеки держави.

Система ведення господарства поряд із загальними організаційно-технічними заходами включає такі основні складові, як система рослинництва й тваринництва, система обслуговуючих і підсобних промислових виробництв, а також інфраструктуру ринку та система маркетингу.

Оптимізація розвитку рослинницької і тваринницької галузей дасть змогу відновити гноєве господарство. Адаже масо складнощі з придбанням мінеральних добрив, які постійно дорожчають. При оптимальному співвідношенні галузей рослинництва і тваринництва можна виробляти 100-140 млн. тонн гною собівартістю до 6,3 млрд. грн., що рівнозначно еквіваленту мінеральних добрив у 1,8 млн. тонн НРК, вартістю 16,6 млрд. грн.

Загальновідомо, що функція осередка для створення нових робочих місць в сільських територіях набуває надзвичайної ваги в епоху криз. Як показали розрахунки, тваринництво здатне надати робочі місця багатьом безробітним. У 2011 р. в межах сільських територій Краснокутського району Харківської області нараховувалось 4885 безробітних або 32,3 % загальної чисельності працездатного населення за умови, що щільність поголів'я складала 7,8 умовних голів на 100 га ріллі. Як показали розрахунки загальна чисельність поголів'я сільськогосподарських тварин за умов додержання нормативу 0,60 голів на один га ріллі збільшиться на 25325 ум. голів (50713,16*0,60-

5103), і це тоді коли за умови діючих в даний час технологій середнє навантаження на одного операційного працівника у тваринництві складає 15 ум. голів. Отже, для обслуговування додаткових 25325 ум. голів треба буде залучити додатково 1688 операційних працівників (25325:15). Водночас виникає потреба у створенні додаткових робочих місць у обслуговуючій підсистемі. В даний час на одного зайнятого у перероблюючій підсистемі підприємств припадає 0,85 операційного працівника, зайнятого у обслуговуючій підсистемі. Таких додаткових робочих місць треба буде створити, як мінімум 1435. Разом вдасться працевлаштувати 3123 безробітних з наявних 4885. Решту можна буде працевлаштувати у промисловому підсобному виробництві, збільшення пропускну́ї спроможності якого стимулюватиме збільшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин майже у 2,5 рази.

Ведучи мову про реалізацію перерахованих вище заходів покладених на тваринництво, не можна розраховувати на швидке одержання результатів, які є характерними для розвинутих країн без функції потужного джерела доходів населення сільських територій. Роки, які залишились до 2015 року є замалим для цього.

Після розгляду соціальних проблем увага зосереджується на становленні та розвитку аграрного ринку. В основі організації ринку, як відомо знаходиться виробництво вітчизняними товаровиробниками сільськогосподарської продукції, спрямоване на формування продовольчої безпеки держави. Важливість продовольчої безпеки, зумовлюється першочерговою потребою у харчуванні, яке забезпечує підтримку всіх життєво важливих процесів у людському організмі. Адже неповноцінне харчування, у свою чергу призводить до погіршення здоров'я людей, зниження середньої тривалості життя та виникнення багатьох хвороб. Виробництво продукції тваринництва взагалі й м'яса зокрема завжди було і залишається однією з провідних сфер у розв'язанні продовольчої проблеми й забезпечення населення повноцінним харчовим білком.

Так, можливість існуючих сільськогосподарських підприємств Харківщини позбавитись від функцій прямо не пов'язаних з виробництвом продукції рослинництва і тваринництва в даний час є практично неможливою і залишатиметься такою до того часу поки всі підприємства в межах кожної окремої сільської території не об'єднаються для створення обслуговуючих кооперативів.

Саме ці останні будуть здатні перебрати на себе функції соціально-побутового обслуговування.

Висновки. Розрахунки проведені на кафедрі організації

виробництва, бізнесу та менеджменту ХНТУСГ показали [8], що за умови одноразових зовнішній інвестицій 75%, і 50% від потреби рівень ресурсозабезпеченості розвинутих країн можна досягти через 10-20 років і 21-26 років відповідно. Якщо ж залишити сільськогосподарські підприємства наодинці з проблемою ресурсозабезпеченості то вони здатні будуть з нею впоратись не раніш 36-45 років. Цей термін можна б було депо скоротити якщо б Верховна Рада прийняла Закон про тимчасовий мораторій на платежі до держбюджету на період виведення підприємств з депресивного стану. Не була б також і зайвою робота уряду з приватними банками орієнтована на впровадження пільгових кредитів і державного дотування для підприємств Харківщини. Все це буде можливим лише за доброї волі уряду, який має звикати до думки про об'єктивну необхідність впровадження регулярного державного дотування сільськогосподарських виробників.

Література.

1. Даценко М. До технічного забезпечення потрібні нові підходи / М. Даценко // Аграрний тиждень. – 2008. - №35. – 13-19 жовтня. – С. 13.
2. Загальнодержавна комплексна програма розвитку українського села на період до 2015 року: Проект / Міністерство аграрної політики України, Київ: Міністерство аграрної політики України – 2007. – 48 с.
3. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / Урядовий кур'єр від 3 березня 2010 р. - №40. – с. 14-15.
4. Литвин В.М. Спроби реформ у народному господарстві (www.lytvyn-v.org.ua/Розділ: Україна 2004. Події. Документи. Факти. (статті)).
5. Управління районним агропромисловим комплексом / В.В. Юрчишин, В.М. Малес, О.В. Крисальний та ін.; [за ред. В.В. Юрчишина]. – К.: Урожай, 1986. – 176 с.
6. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, (Київ, 10-11 квітня 2008 р.) / Київ, 2008. – 100 с.
7. Шириня Ю.М. Відродження тваринництва в контексті соціально-економічного розвитку українського села / Ю.М. Шириня // Вісник Харк. нац. тех. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип. 84. – Харків: ХНТУСГ, 2009. – с. 293-298.
8. Турченко М.М. Стратегічна організаційно-економічна реструктуризація аграрного сектора: організаційно-територіальний аспект: [колективна монографія] / М.М. Турченко, О.О. Красноручський, Т.В. Власенко, Ю.М. Шириня; [за редакцією професора М.М. Турченка]. – Харків: ТОВ «ЕДЕНА», - 2008 р. – 320 с.